

MIĘDZY NATURĄ A KULTURĄ

STUDIA EUROPAEA GNESNENSIA 4/2011
ISSN 2082-5951

Beata Frydryczak
(Gniezno)

MIĘDZY NATURĄ A KULTURĄ. WPROWADZENIE

Blok zatytułowany „Między naturą a kulturą” przygotowany został przez pracowników Zakładu Teorii Badań Interdyscyplinarnych Instytutu Kultury Europejskiej UAM w Gnieźnie. Pomyślany został jako forma prezentacji zakładu powołanego do istnienia w październiku 2010 roku z intencją poszukiwania teoretycznego modelu badań interdyscyplinarnych, możliwych do zastosowania w ramach studiów kulturowych. Ten cel jest możliwy do osiągnięcia wskutek wspólnie realizowanych zadań, na których gruncie podejmuje się próbę wypracowania zbieżnych stanowisk, a w efekcie również badań zintegrowanych. Ich istotą ma być interdyscyplinarność w wymiarze metodologicznym, ale i problemowym. W tym obszarze możliwość studiów zarówno nad zjawiskami i procesami wiodącymi, jak i tymi, które pozostają poza zasięgiem zainteresowania akademicko rozumianych dziedzin nauki i nie mieszczą się w wyraźnie określonych polach badawczych, staje się szansą na zainicjowanie i wprowadzenie do dyskursu akademickiego problemów dotąd pozostających na jego marginesie. Tym samym otwiera się perspektywa badań nad fenome-

nami kultury współczesnej, które, współkształtując i charakteryzując dzisiejszą kulturę, nie doczekały się jeszcze stosownych analiz. Taki charakter dociekań pozwala ważność stawianych pytań przenosić z metody na przedmiot (i odwrotnie), i przemieszczać się pomiędzy różnymi dyscyplinami.

Zbiór czterech artykułów ma na celu prezentację Zakładu Teorii Badań Interdyscyplinarnych jako całości; pozwala też wypowiedzieć się w ramach badań interdyscyplinarnych każdemu z nas z osobna, w obszarze, który najlepiej określa indywidualne zainteresowania naukowe; i w końcu jest platformą wewnętrznego dyskursu zwróconego w stronę wspólnie podejmowanych rozważań. Nie może być inaczej, skoro faktycznie tworzymy zespół nie tylko młody, ale i ze swej istoty *interdyscyplinarny*, bowiem każde z nas posiada inne korzenie naukowe i inny bagaż doświadczeń badawczych. Spotkali się tutaj: literaturoznawca proponujący model antropologii cyborgów (Grażyna Gajewska), antropolog kultury zainteresowany kulturą Basków (Katarzyna Mirgos), filozof skupiony na teorii działania i metodologii nauk (Mieszko Ciesielski) oraz estetyk kierujący się ku estetyce krajobrazu i przyrody (Beata Frydryczak). Znalazło to swoje odzwierciedlenie w prezentowanych artykułach, w których każdy autor za punkt wyjścia przyjął własny obszar badawczy. Temat przewodni: „Między kulturą a naturą”, potraktowany jako rodzaj zadania, zainicjował poszukiwania, w ramach badań własnych, zjawisk i zagadnień, które mogą być uznane za próbę odpowiedzi na zarysowany problem. Wybrany temat nie jest przypadkowy, albowiem — jeżeli przyrzeć się mu z bliższej perspektywy — okazuje się nie tyle przestrzenią wciąż intrygującą badaczy reprezentujących różne dziedziny nauki, ile faktycznie wymagającą interdyscyplinarnego, a nawet transdyscyplinarnego namysłu, skoro przestrzeń ta oznacza spotkanie i wzajemne przenikanie tego, co kulturowe i tego, co naturalne, ludzkiego i przyrodniczego, naturalnego i sztucznego. Wpisująca się w tę parę pojęć dychotomiczność rozważana może być w wielu różnych kontekstach, co znajduje swój wyraz — jeżeli nie w pełni, to przynajmniej częściowo — w proponowanych tekstach, w których czytelne jest rozpięcie od tradycyjnego pojmowania relacji kultura/natura znajdującej swój wyraz w kulturowej i estetycznej idei krajobrazu („Krajobraz. Próba ujęcia w perspektywie interdyscyplinarnej”, „Krajobraz i nacjonalizm. Baskijski pejzaż narodowy”) przez postulat posthumanistyki stawiającej tę tradycyjną opozycję pojęć pod znakiem zapytania („Człowiek/zwierzę/roślina/maszyna — perspektywa posthumanistyczna”) po potraktowanie tego zagadnienia jako przyczynek do zagadnienia interdyscyplinarności nauki („Natura — kultura a problem interdyscyplinarności badań”). Nawet jeżeli artykuły cechują pewne rozbieżności, to wspólne jest w nich podejście interdyscyplinarne.

Interdyscyplinarność właściwa jest dzisiaj większości dziedzin badawczych, które dostrzegają w niej szansę na bardziej kompleksowe i wyczerpujące rozwiązania. W obszarze humanistyki i historycznie wypracowanych w jej ramach modeli myślenia o człowieku, kulturze, sztuce i naturze perspektywa badań interdyscyplinarnych — szczególnie w odniesieniu do współczesności i towarzyszącej jej kultury — nasuwa się sama przez się, stając się koniecznością pozwalającą nie tylko wykroczyć poza podziały poszczególnych dyscyplin, ale też określić przedmiot badań w szerszej perspektywie, na której gruncie możliwe jest budowanie opisu badanej rzeczywistości kulturowej z uwzględnieniem wielu różnych punktów widzenia. Taka formuła pozwala nie tylko rozszerzyć obszar badań, ale też wskazać punkty styku, w których idee i koncepcje, ale też analizy i interpretacje, formułowane z różnych perspektyw i w odniesieniu do różnych dziedzin, przenikają się i wzajemnie korzystają ze swoich osiągnięć, udostępniając metodologie i narzędzia poznawcze. Jeżeli interdyscyplinarność może być traktowana jako paradygmat badawczy otwierający znacznie szersze aniżeli w ramach wyraźnie obramowanej dziedziny możliwości poznawcze, to ją samą należy traktować jako model badawczy.

Interdyscyplinarny charakter badań nie tylko rzuca nowe światło na przedmiot badań, ale też otwiera nowe przestrzenie interpretacyjne, pozostające poza zasięgiem metod tradycyjnych. Taka postawa w sposób szczególny umożliwia badanie współczesnej kultury nie tyle dzięki rządzącym nią mechanizmom, ile z perspektywy kształtujących ją zjawisk i procesów, stając się zachętą do dociekań o charakterze synchronicznym i diachronicznym, a także badań, które określić można *mikrologicznymi*, skupionych na tych przejawach kultury europejskiej, które, wymykając się tradycyjnemu podejściu, pozostawały dotąd — niejako niezauważalne — poza poznawczym zainteresowaniem.

